Finansklagenemnda Bank

Avgjørelse FinKN 2022-883

26.10.2022

EnterCard Norge, filial av EnterCard Group AB

Utlån

Forsvarlig kredittvurdering – frarådingsplikt.

Klager opptok i 2018 og 2019 lån som delvis ble benyttet til å refinansiere annen gjeld. Reelt økte klagers totalt gjeld med kr 90 000. Klager informerte kun delvis om gjeldsbyrde. Finansforetaket innhentet ikke skattemeldinger, men bygget kredittvurderingen på klagers opplysninger og eksterne kilder. Klager anførte at foretaket skulle ha frarådet ham å oppta lån. Klagers låneforpliktelse ble lempet med til sammen kr 90 000. Avgjørelsen ble avsagt under dissens.

ANTATT ØKONOMISK OMFANG: ca. kr 350 000

Saksfremstilling

Saken gjelder spørsmålet om hvorvidt finansforetakets kredittvurdering var forsvarlig og om foretaket skulle ha frarådet klager å oppta lån, og i tilfelle om klager har et krav på hel eller delvis lemping.

Klager fikk i november 2018 innvilget lån på kr 260 000. I april 2019 fikk han innvilget ytterligere lån på kr 90 000, til totalt kr 347 598. Etter avtalen hadde lånet 15 års nedbetalingstid.

Klager opplyste i søknaden fra 2018 at han hadde inntekt på kr 350 000, forbruksgjeld på kr 200 000, og at han eide bolig. Han opplyste ikke om annen gjeld. I søknaden fra 2019 opplyste klager om inntekt på kr 450 000, boliglån på kr 2 250 000, kredittkortgjeld på kr 60 000 og lånet hos foretaket på kr 256 000, samt at han eide bolig. Han opplyste ved begge låneopptakene at formålet var refinansiering.

I forbindelse med lånesøknadene innhenter foretaket ekstern kredittinformasjon, hvor det fremkom at klager i 2017 hadde inntekt på kr 465 000.

Klagers skattemelding for 2017 og 2018 er fremlagt. Det fremgår at han i 2017 hadde inntekt på kr 465 000 og gjeld på kr 4 670 000. I 2018 hadde han inntekt på kr 409 000 og gjeld på kr 5 025 000. Det fremkommer at han eide halvparten av bolig.

Finansforetaket har opplyst at av lånet som ble opptatt i 2018, skulle kr 200 000 benyttes til refinansiering, og av lånet som ble opptatt i 2019 skulle kr 60 000 benyttes til refinansiering. Reell økning av klagers gjeldsbyrde var således kr 90 000.

Lånene ble utbetalt til klager. Han har opplyst at eldre kredittavtaler ikke ble avsluttet i forbindelse med refinansieringen og var tilgjengelig for fortsatt bruk.

Klager har opplyst at han har alvorlige spilleproblemer.

Klager har anført at finansforetakets kredittvurdering var mangelfull. Foretaket skulle ha frarådet ham å oppta lån. Gjelden oversteg fem ganger inntekten. Klagers hovedbank hadde frarådet ham

å oppta nytt lån i 2019. Foretaket hadde dessuten fått informasjon om at han var spilleavhengig. Klager krever å bli fritatt for gjeldsforpliktelsen helt eller delvis.

Finansforetaket har anført at kredittvurderingen var forsvarlig. Det var ikke grunn til å fraråde klager å oppta lån. Foretaket bygget på de opplysningene som klager selv hadde gitt og informasjon fra eksterne kilder. Kredittvurderingen viste at klager hadde god betjeningsevne. Han hadde gjeldsgrad under fem ganger inntekt både i 2018 og 2019. Lånene ble i det vesentlige benyttet til refinansiering av annen gjeld. Klager fikk bedre rente på det nye lånet og fikk bedre likviditet. Foretaket var på lånetidspunktene ikke forpliktet til å utbetale lån som skulle innfris direkte til de tidligere långiverne og måtte kunne legge til grunn at klager benyttet lånene til å refinansiere annen gjeld som forutsatt. Klager har hatt kredittkort hos foretaket. I mars 2019 sendte foretaket forespørsel til klager om transaksjoner med kortet. Transaksjonsmønsteret endret seg etter henvendelsen og fortsatte innenfor rammen av vilkårene for kreditten.

Finansklagenemnda Banks begrunnelse

Det følger av finansavtaleloven § 47 første ledd at banken skal fraråd en forbruker å ta opp kreditt dersom "økonomisk evne eller andre forhold på forbrukerens side tilsier at denne alvorlig bør overveie å avstå fra å ta opp kreditten". Hvis banken unnlater å fraråd i samsvar med § 47 første ledd, følger det av tredje ledd at låneforpliktelsen kan lempes for så vidt dette finnes rimelig.

Plikten til fraråding i § 47 må ses i sammenheng med bankens plikt til forsvarlig kredittvurdering etter § 46 b. Selv om banken ikke har full kjennskap til alle momenter av betydning for låntakerens betjeningsevne, vil en etterfølgende vurdering av plikt til å fraråd avhenge av hva banken burde ha skaffet seg av opplysninger i kraft av en forsvarlig kredittvurdering etter § 46 b.

Nemnda har delt seg i et flertall og et mindretall i denne saken.

Finansklagenemnda Banks flertall, Trygve Bergsåker og Kristoffer Sørlie, bemerker:

Låneopptakene i 2018 og 2019 fant sted etter at Finanstilsynet kom med sitt rundskriv 5/2017 med retningslinjer for forsvarlig utlånspraksis for forbrukslån. Formålet med retningslinjene var ifølge pkt. 1 å redusere faren for at lånekunder tar på seg gjeldsforpliktelser som de senere ikke er i stand til å betjene. Retningslinjene skulle også bidra til solide finansforetak, finansiell stabilitet og tillit til finansnæringen. Retningslinjene var ikke rettslig forpliktende for bankene som forskrift, men hadde likevel betydning for forsvarlig kredittvurdering etter finansavtaleloven § 46 b.

Forbrukslånsforskriften ble gitt 12.2.19. Ifølge § 10 trådte den i kraft straks, men finansforetakene fikk frist til 15.5.19 med å tilpasse seg forskriften.

I lånesøknaden i 2018 opplyste klageren om gjeld på kr 200 000. Banken innhentet ikke dokumentasjon på gjelden. Gjeldsregister var ikke etablert på dette tidspunktet. Dokumentasjon på gjeld ville ha fremgått av klagerens skattemelding. Siste tilgjengelige skattemelding i november 2018 var skattemeldingen for 2017. Av den fremgår at klageren hadde gjeld på totalt kr 4 670 000.

Ifølge retningslinjene pkt. 4 bør ikke samlet gjeld overstige fem ganger brutto inntekt. Med klagerens inntekt på kr 465 000 var det ikke rom for låneopptak i november 2018. Dette gjelder selv om det meste av gjelden var felles boliglån for klageren og medskyldneren, og man derfor skulle se det slik at bare halvparten var reell gjeld for klageren.

Om dokumentasjon heter det i retningslinjene pkt. 2 at inntekts- og formuesopplysninger alltid bør sjekkes mot likningsdata, eventuelt også ved innhenting av selvangivelse. Eksisterende gjeld

kan være av avgjørende betydning for betjeningsevnen ved opptak av forbrukslån. Flertallet mener at skattemeldingen burde ha vært innhentet til bekreftelse eller korreksjon av klagerens opplysninger om egen gjeld.

Lånet ble innvilget med løpetid på 15 år. Av retningslinjene pkt. 5 følger det at løpetiden ikke bør overstige fem år.

Av lånebeløpet på kr 260 000 var det forutsatt at kr 200 000 skulle brukes til refinansiering. Av retningslinjene pkt. 6 fremgår det at lån til refinansiering under visse forutsetninger ikke teller med etter pkt. 4 om fem ganger inntekt.

Ved utvidelsen av lånet med kr 90 000 i april 2019 opplyste klageren om boliglån på kr 2 250 000. Dette var bare ca. fem måneder etter låneopptaket i november 2018. Det er ikke noe som tyder på at banken stilte spørsmål om boliglånet var nytt etter november 2018, eller om klageren hadde unnlatt å opplyse om det i november 2018. Rammen for samlet gjeld på fem ganger inntekt var uansett sprengt også ved denne anledningen. Dette gjelder selv om man skulle se bort fra kr 60 000 av lånet som var forutsatt brukt til refinansiering. Grensen på fem ganger inntekt var for øvrig på dette tidspunktet gjentatt i forbrukslånsforskriften § 3.

Banken forklarer at den i mars 2019 kontaktet klageren om bruksmønsteret på kredittkortet. Klageren svarte ikke, men banken merket endring av bruken av kredittkortet. Flertallet mener at også dette burde ha ført til nærmere spørsmål eller undersøkelser før utvidet lån ble innvilget i april 2019.

Flertallet mener at begge låneopptakene skulle ha vært frarådet av banken. Siden det var forutsatt at deler av begge lånene skulle brukes til refinansiering, finner flertallet det rimelig at låneforpliktelsen lempes med den overskytende delen av låneopptakene, det vil si kr 60 000 av det første lånet og kr 30 000 av det andre.

Nemndas mindretall, Tom Slungaard, bemerker:

Mindretallet er kommet til at klager ikke kan gis medhold.

De aktuelle lånene ble tatt opp i november 2018 og i april 2019. I ettertid er det vedtatt flere regelsett med skjerpede krav til både maksimal gjeldsgrad, betjeningsevne, løpetid, øvrige krav til innhold i selve kredittvurderingen samt krav til innfrielse av tidligere kredittrammer ved refinansiering. Vurderingen av om kredittgiver i denne saken har forgått seg mot frarådingsplikten må imidlertid ta utgangspunkt i de krav som gjaldt da låneopptakene fant sted. Det er også relevant å se hen til hva som var vanlig bransjepraksis frem til reguleringen ble endret, primært gjennom forbrukslånsforskriften, som først hadde bindende virkning for finansforetakene fra mai 2019; altså etter at begge lånene var tatt opp.

Ved begge låneopptakene var noen de mest eksplisitte forventningene til kredittvurderingen nedfelt i "Finanstilsynets retningslinjer for forsvarlig utlånspraksis for forbrukslån" fra 2017. Som det fremgår av flertallets utlegning ovenfor, stilte disse retningslinjene ikke krav til innhenting av selvangivelse/skattemelding. Dette var heller ikke vanlig bransjepraksis for denne type lån; og heller ikke finansavtaleloven § 46 b stilte krav til innhenting av skattemelding.

I denne saken innhentet banken, i tråd med vanlig bransjepraksis og Finanstilsynets dagjeldende retningslinjer for denne type lån, informasjon om klagers inntekter, utgifter, gjelds- og formuesforhold. Videre ble det sjekket av med kredittopplysningsselskap at klager ikke hadde betalingsanmerkninger. Etter mindretallets oppfatning tilfredsstilte dette de daværende kravene til kredittvurdering for den type lån det her er snakk om. Videre avdekket ikke kredittvurderingen forhold som ga banken grunn til å anta at klager alvorlig burde overveie å avstå fra å ta opp

kreditten. Ved låneopptaket i 2019 har sekretariatet lagt til grunn at banken var kjent med at klager hadde et boliglån på kr 2 250 000. Dette lånet ble dermed innvilget med kunnskap om at klager hadde en høyere gjeldsgrad enn det retningslinjene tilsa at en forbruker "bør" ha. Låneopptaket i 2019 skulle imidlertid for det alt vesentligste brukes til refinansiering og innebar kun kr 30 000 i gjeldsøkning. Klager fikk dessuten lavere rente på det nye lånet, og han har for øvrig hatt god betalingshistorikk i de årene som har gått siden (begge) låneopptakene.

Mindretallet mener på bakgrunn av det ovenstående at banken ikke var pliktig å fraråde klager å ta opp noen av lånene.

Mindretallet vil for øvrig påpeke at selv om lånene skulle vært frarådet, synes det ikke rimelig å lempe deler av klagers gjenværende forpliktelser overfor banken i medhold av finansavtaleloven § 47, 3. ledd. I denne saken er det klager selv som har gitt feilaktige opplysninger til banken om størrelsen på egne låneforpliktelser, i alle fall ifm. søknad om 2018-lånet; og på denne måten forledet banken til å utbetale lån som ellers kanskje ikke ville blitt innvilget. I en slik situasjon er det ikke rimelig at klagers forpliktelser lempes. Fra omtalen av § 47, 3. ledd i juridisk litteratur (Rettsdata Total) hitsettes: "Har kunden bevisst gitt uriktige opplysninger om egne økonomiske forhold og dette har gitt institusjonen et uriktig inntrykk av kredittkundens evne, vil lemping være utelukket."

Mindretallet er etter dette kommet til at klager ikke har krav på lemping, hverken helt eller delvis, av de gjenværende låneforpliktelsene.

Avgjørelsen er avgitt under dissens.

Finansklagenemnda Banks konklusjon

Klagerens låneforpliktelse lempes med til sammen kr 90 000.

Ved behandlingen deltok Trygve Bergsåker (leder), Tom Slungaard (selskapsrepresentant) og Kristoffer Sørlie (forbrukerrepresentant).